

PÄIVI
TAPOLA

AJAN
PAINO

Jalkaväenkenraali

K. A. Tapolan elämä

 SAGA
EGMONT

Päivi Tapola

Ajan paino
Jalkaväenkenraali K. A. Tapolan elämä

SAGA Egmont

Ajan paino - Jalkaväenkenraali K. A. Tapolan elämä

Cover Image: 5. divisioonan komentaja kenraalimajuri Kustaa Anders Tapola / Major General Kustaa Anders Tapola, Commander of the 5th Division, 1942-1944, Aunuksen Karjala / Aunus, Karelia
CC BY 4.0

Organisation: Finnish Heritage Agency

Collection: Historian kuvakokoelma / History Image Collection
<https://finna.fi/Record/museovirasto.64A19648EC768CD21C10F407416991D1>

Changes: colour modification

Copyright © 2004, 2021 Päivi Tapola and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726955507

1st ebook edition

Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

Tekijä on saanut taloudellista tukea Alfred Kordelinin säätiöltä, Suomen tietokirjailijat ry:ltä, Kulttuurirahaston Uudenmaan rahastolta ja Kirjastoapurahalautakunnalta.

*Isoisäni muistolle sekä hänen jälkeläisilleen kolmannessa
polvessa: Mintalle, Laurille, Aarnelle, Paulille ja Eljalle*

*Täytyy tehdä niin kuin hyvä tulee, ei
niin kuin mieli tekee.*

Kustaa Anders Tapola

*Ihminen ei löydä onneaan
toimiessaan oman tahtonsa mukaan,
vaan täyttäessään velvollisuuttaan.*

André Gide

Saatteeksi

Tänään on 29. maaliskuuta, isoisäni Kustaa Tapolan syntymäpäivä. Hänen syntymästään on satayhdeksän vuotta. Elin isoisäni läheisyydessä kahdeksantoista ensimmäistä vuottani, mutta koen hänen läsnäolonsa - sen voiman - elämässäni edelleen.

Isovanhempieni koti Pohjoisrannan Kiholinnassa (samassa "kenraalien rapussa" asuivat myös A. F. Airo, Harald Öhquist, Erkki Raappana, Paavo Talvela ja Leo Ekberg perheineen) oli myös minun kotini ensimmäisen elinvuoteni ajan. Sieltä muutimme perheemme kasvaessa ensin Raudaskylään ja myöhemmin Ilmajoelle. Tiivis yhdessäolo isovanhempieni kanssa jatkui kuitenkin heidän kuolemaansa saakka. Kaikki kesät vietimme heidän ostamassaan kesäpaikassa Pertunmaan Rauhaniemessä "suurperheenä". Siihen kuului oman kuusihenkisen perheemme lisäksi isovanhemmat ja isäni veli vaimonsa kanssa. Joulut vietimme kaikki yhdessä kodissamme Raudaskylässä tai Ilmajoella. Hiihto- ja pääsiäislomiksi matkustimme Helsinkiin isovanhempien luo.

Nyt jälkeenpäin ajattelen, että perheyhteisömme luja yhteenkuuluminen oli ennen kaikkea isoisäni toiveen ja pyrkimysten mukaista. Eräs syy oli ehkä se, että hän oli itse joutunut eroon omasta lapsuudenperheestään jo kolmetoistavuotiaana lähtiessään oppikouluun Tampereelle. Luulen, että hän myös halusi viettää aikaansa lasten ja lastenlasten kanssa eläkkeellä ollessaan, sillä nuorempana hänen oli täytynyt työnsä

takia olla paljon poissa perheensä luota. Meille lapsille järjestely oli mukava ja turvallinen; aina oli jonkun aikuisen syli vapaana.

Synnyin ensimmäisenä tyttönä sukuun ja sain ehkä siksi erikoisaseman isoisäni mielessä. Isovanhempani olivat myös toivoneet tytärtä poikiensa lisäksi, mutta toive ei koskaan toteutunut. Isoisä kohteli minua aina jotenkin erityisen arvostavasti ja kiinnostuneena ja jaksoi olla kärsivällisen neuvotteleva myös murrosikäni vuosina.

Isoisäni viimeisinä vuosina ehdimme käydä yhteisten kävelyretkien aikana nuoren mielestä "aikuistasoisia" keskusteluja. Useitakin kertoja muistan isoisän puhuneen omasta kuolemastaan ja siitä miten asioita tulisi sen jälkeen hoitaa. Neuvot olivat sekä yleisiä että yksityiskohtaisia. Isoisä halusi taata yhteenkuuluvuutemme perheenä ja toistemme tukemisen (hän oli aina valmis lisäämään yhteisymmärrystä ja sopua, rakentamaan siltoja eripuraisten välille). Toisaalta hän saattoi selittää pikkutarkasti mistä ja milloin metsää piti kaataa opiskelujemme rahoittamiseksi

Näin keski-ikässä mietin paljon kysymystä hyvästä elämästä. Millainen se olisi? Mitkä perusvaatimukset elämän pitäisi täyttää ollakseen hyvää? Millainen elämä voisi olla mallina hyvästä? Hyvä elämä tuntuu liittyvän yhteen "hyvän ihmisen" käsitteen kanssa. Moraalisen, viisaan, harkitsevan, luotettavan, oikeudenmukaisen ihmisen on mahdollista luoda elämästään hyvä.

Kenraali Erik Heinrichs kuvaa marsalkka Mannerheimista kirjoittamassaan elämäkerrassa keskusteluaan tämän kanssa. Mannerheim kysyi Heinrichsin mielipidettä siitä, mitkä ovat hyvän upseerin ja johtavassa asemassa olevan päällikön tärkeimmät ominaisuudet. Marsalkka itse piti tärkeänä sekä fyysistä että moraalista rohkeutta, tunnollisuutta ja

vastuuntuntoa niitä kohtaan, jotka on johtajan vastuulle uskottu, arvostelukykyä ja henkilökohtaista sitkeyttä mitä vaikeimmissakin tilanteissa. Kaikkein tärkeimmäksi, kaikkein olennaisimmaksi, hän määritteli henkisen sitkeyden, jota hän kutsui "sielunvoimaksi".

Ajattelen, että Kustaa Tapolalla oli juuri nuo Mannerheimin edellyttämät ominaisuudet. Hänellä oli "sielunvoimaa". Sana tuntuu vanhanaikaiselta, mutta ehkä se on silti käyttökelpoinen käsite kuvaamaan ihmistä, jolla on voimia ja sitkeyttä pitää elämässään kiinni siitä minkä kokee arvokkaaksi ja hyväksi.

Kun mietin isoisääni - hänen persoonaansa - päällimmäisenä on tunne henkisestä, sisäisestä voimasta ja kestävydestä - tuosta "sielunvoimasta". Lapselle hänestä säteili vakaata lämpöä, rauhallisuutta, ystävällisyyttä ja turvallisuutta, hänen lähellään oli hyvä olla. Hän oli inhimillinen, harkitseva, oikeudenmukainen ja ehdottoman vastuuntuntoinen, rehellinen ja luotettava kaikessa mihin sitoutui.

Töissään isoisä oli itsenäinen, peräänantamaton ja sinnikäs, asioihin perusteellisesti paneutuva, ahkera puurtaja, tiedemiesmäinen tutkija, jopa pikkutarkka. Hänen jatkosodan aikainen adjutanttinsa Ukko Könni kertoi tarinan kesäkuulta 1942, jolloin Mannerheim tuli tarkastusmatkalle Kustaa Tapolan divisioonaan. Isoisä oli teettänyt alaisillaan eri aselajeja kuvaavia seinälle levitettäviä taulukkoja. Kun hän oli esitellyt näiden taulukkojen avulla Mannerheimille aseisiin sijoittumista, oli VI Armeijakunnan komentaja, kenraalimajuri Aarne Blick kysynyt: "Missäs täällä on taulukko, joka osoittaa sääskien päivittäisen lukumäärän eri lohkoilla?"

Isoisä ei ehkä ollut nopea ja nokkela, hän oli "hidas hämäläinen". Mutta hän oli älykäs, hänellä oli hyvä looginen päättelykyky ja erittäin tarkka muisti pienimpiä

yksityiskohtia, numeroita ja päivämääriä, myöten. Hänen ihmismuistinsa oli niin tarkka, että hänen divisioonansa miehet vitsailivat kenraalin tuntevan heidät niin hyvin, että muistaa kaikkien kengännumerotkin.

Minusta isoisä oli vanhana hyvin viisas. Kaiken lisäksi hän oli komea, pitkä, hoikka ja ryhdikäs - hän huolehti tarkasti itsestään ja fyysisestä kunnostaan.

Lapselle isoisä oli keskustelemalla ja omalla esimerkillään kasvattaja. Hän oli auktoriteetti, ei mikään lapsen tasolle asettuva kaveri. Mutta auktoriteettia pehmensi hyvä huumorintaju ja kyky nauttia tilanteiden koomisuudesta. Isoisällä oli usein - varsinkin meidän lasten kanssa - pilkettä silmäkulmassa ja hän piti pienestä kujeilusta. Nuoruudenkuvissaan isoisä pelleilee toisten lääketieteen opiskelijoiden kanssa, ja monet hänen sotilaistaan kertovat tarinoita hänen tavastaan keventää huumorilla ongelmia.

Kenraaliluutnantti Lennart Oeschistä 1960-luvun lopulla tehdyssä TV-dokumentissa isoisä näyttää huumorintajuiselta, huvittuneelta ja onnelliselta. Hän on yli 70-vuotias ja onnellinen. Uskon tuon onnellisuuden johtuvan siitä, että isoisä ei ainoastaan pyrkinyt hyvään, vaan henkisen voimansa ja kyvykkyytensä ansiosta kykeni säilyttämään hyvän elämässään. Elämänsä lopulla hän saattoi tyytyväisenä ja arvostaen katsoa taaksepäin tekojaan ja valintojaan.

Kustaa Tapolan persoona ja toiminta ovat inspiroineet ennen minua useita muitakin kirjoittajia. Kirjailija Jalmari Finne kuvasi häntä *Isänmaan tähden* -näytelmänsä päähenkilönä, ehdottoman rehellisenä, luotettavana ja oikeudenmukaisena majuri Urho Talolana. Isoisän jatkosodan 5. Divisioonan pastori, runoilija Jaakko Haavio kirjoitti teoksessaan *Ajalla vaaran, vaivan*, että "Tapola oli hyvä mies", joka toi "joukkonsa pois surmanloukusta".

Haavio sanoi myös, että Kustaa Tapola oli ”tarkka kaikissa toimissaan” ja ”miehet pitivät kenraalistaan”

Kirjailija Martti Santavuori kuvasi isoisääni teoksessaan *Miesten taistelu*. Hän kirjoitti tämän ”poikamaisista, älykkäistä ja rauhallisista kasvoista”. Santavuori myös ihaili hänen kykyään ”työskennellä herkeämättä” ja hallita yhtäältä kokonaisuuksia ja toisaalta yksityiskohtia, siirtyen asiasta toiseen ”keveydellä ja helppoudella”. (Kustaa Tapolan työkyky olikin legendaarinen.) Santavuoren ohella toisetkin kaunokirjailijat kuten Jukka L. Mäkelä ja Reino Lehväslaiho kirjoittivat kuvauksia isoisästä sotaa käsittelevissä teoksissaan. Mannerheim-ristin ritareita esittelevässä kirjassaan *Taistelujen miehet Joppe* Karhunen luonnehti Kustaa Tapolaa osuvasti: ”Määrätietoisuus, harkinta, rauhallisuus ja sitkeys kovissakin koettelemuksissa olivat hänelle luonteenomaisia.”

Myös isoisän työtoverit ovat muistelmissaan kirjoittaneet hänestä: kenraali Martolan mielestä hän oli ”viisas ja sitkeä”, kenraali Öhquist kiitti häntä ”vuosikymmenten hyvästä yhteistyöstä ja uskollisesta toveruudesta”, kenraali Österman kehui häntä ”taitavaksi ja tarmokkaaksi”. Poikansa menettänyt jalkaväenkenraali Heinrichs kirjoitti kirjeessään isoisälle, miten hänen ”sydämensä täyttyi rauhalla” hänen tietäessään, että ”teltan ulkopuolella odotti minua ystävä, jonka luja rauhallinen mieli ja ymmärtäväinen asenne oli ennenkin elämäni raskaimpina hetkinä ollut lähellä minua ja antanut minulle tukea”.

Olen tietoinen, että yllä oleva kuulostaa isoisääni tunteuttomasta lukijasta liiankin täydelliseltä. Sitä paitsi eivätkö juuri ristiriitaiset henkilöt ole kirjoissa kiinnostavia? Sellaista kiinnostavuutta en voi kuitenkaan

tarjota, sillä Kustaa Tapola ei ollut ristiriitainen persoonallisuus. Hän oli tasapainoinen ja selkeä luonne, sekä yksityisesti että julkisesti juuri sellainen kuin kuvaukset kertovat.

Kirjailija kuvaa aina myös omaa kokemustaan. Kun aloitin tämän kirjan kirjoittamisen, minulla oli kirkas kuva isoisäni luonteesta, mutta monista hänen töistään en tiennyt paljonkaan. Tiesin toki, että hän oli hyvin työteliäs, olinhan nähnyt miten uutterasti hän hoiti vaikkapa kasvimaataan ja metsiään. Tutkiessani ja lukiessani kaikkea häneen liittyvää hämmästyin silti miten valtava hänen työtarmonsa on ollut. Hän teki paljon. Hän sai paljon aikaan, silti hänen merkityksensä ja arvonsa ei ole suorituksissa, vaan siinä millainen hän oli.

Kustaa Tapola ei koskaan kirjoittanut omia muistelmiaan. Vuonna 1966 - viisi vuotta ennen hänen kuolemaansa - tehdyssä lehtihaastattelussa hän vastaa kysymykseen mahdollisista muistelmistaan: "En ole kunnolla päässyt edes sellaisten erillisten muistiinpanojen alkuun, jotka ovat mielessä ja joihin jotkut toisetkin ovat kehottaneet. Alkuunpääsy vaatisi myös kohtalaista tutkimustyötä, ja aikaa on kulunut paljon, tarpeettoman... Omaa henkilökohtaista sotapäiväkirjaa en pitänyt. Vaikeina päivinä ei siihen olisi ollut mahdollisuuttakaan - lepoaikaa kun jäi korkeintaan muutama tunti kerrallaan."

Jokaisesta käymästään kolmesta sodasta isoisä kirjoitti kuitenkin toimintakuvauksia, selontekoja, kokemuksia ja näkökulmia sisältäviä tekstejä. Vapaus- ja talvisodan osalta ne on julkaistu kokoomateoksissa. Jatkosodan kaksi tekstiä - ensimmäinen hyökkäysvaiheesta ja toinen vetäytymis- ja puolustustaisteluista - ovat käsin kirjoitettuna hänen kokoelmassaan Sota-arkistossa.

Julkaistuiksi ne tulevat nyt osana kirjaani. (Koska sotiamme ja niihin johtaneita syitä on pohdittu ja käsitelty monissa erinomaisissa teoksissa, keskityn kirjassani isoisäni osuuteen ja näkökulmiin.)

Kustaa Tapolan ajatuksia ja ajatuskulkuja, päätelmiä ja tulkintoja, kokemuksia ja tunnelmia voi myös tavoittaa ja seurata lukemalla hänen kirjeitään, muistiinpanojaan, muistelmapätkiään, esseitään, artikkeleitaan ja puheitaan sekä hänen kirjastonsa teoksia, joita hän lukiessaan kommentoi alleviivaten ja sivuhuomautuksia kirjoittaen.

Lapsenlapsilleen isoisä ei puhunut sodasta. Ainoa asia, jonka muistan hänen kertoneen, oli haavoittuminen Vierumäellä huhtikuussa 1918. Matka kesäkotiin Pertunmaalle kulki vanhaa Mikkelin tietä Vierumäen kautta. Tien vasemmalla puolella kasvoi männikkö, jonka kohdalla isoisä osoitti bussin ikkunasta taistelupaikan, jossa luoti oli lävistänyt hänen jalkansa.

En koskaan kutsunut isoisääni hänen eläessään etunimellä. Kirjoittaessani nyt hänen elämäntarinaansa tuntuu kuitenkin luontevimmalta kutsua häntä Kustaaksi. Koska perhe oli Kustaa Tapolan elämän ehdoton kiintopiste, tarinaa hänestä ei voi kertoa ilman että kirjoittaa myös hänen vaimostaan Emiliasta ja pojistaan Ilkasta ja Tuomaasta. Perheensä hän kokosi ympärilleen jopa jatkosodan aikana Aunuksen kannakselle.

Kiitän kaikkia haastattelemiani henkilöitä, jotka tunsivat isoisäni joko henkilökohtaisesti tai ovat tutkineet ja perehtyneet hänen toimintaansa eri yhteyksissä. Suurenmoista apua keskustelujen, kommenttien, neuvojen ja tietojen muodossa ovat antaneet sotahistorian professori Ohto Manninen ja FM, tutkija Mikko Karjalainen. Heitä haluan kiittää lämpimästi. Kiitän myös eversti Matti Koskimaata avusta kirjan

karttojen valinnassa ja Sota-arkiston aina avuliasta henkilökuntaa.

Erityisesti haluan kiittää oman perheeni jäseniä: äitiäni Tuulikki Tapolaa, veljiäni Antti ja Matti Tapolaa, sisartani Katri Tapolaa, hänen puolisoaan Eero Saksmania ja aviomiestäni Mika Lavosta avusta, tuesta, tiedoista, muistoista, korjauksista ja kommentteista. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin isälleni Tuomas Tapolalle, joka on jaksanut kantaa mielessään ja luovuttaa eteenpäin kaikki tietonsa, muistonsa, tarinansa ja kertomuksensa. Niin monet tarinat kirjassani ovat hänen kertomiaan, että en ole niitä erikseen lähdeviitteellä merkinnyt. Tytärtäni Mintaa kiitän ilosta ja energiasta, joita hän on elämäni tuonut.

Kirjoittamalla isoisästäni olen halunnut siirtää hänen henkistä perintöään eteenpäin sekä kertoa Kustaa Tapolasta niille, jotka eivät häntä tunteneet. Mutta olen myös halunnut tuoda hänet takaisin. Tuoda isoisää vähän takaisin meille, jotka tunsimme hänet.

Oulunkylässä 29. maaliskuuta 2004
Päivi Tapola

I Lapsuus ja nuoruus

ENSIMMÄINEN PIIRI: SUKU JA PERHE

Kustaa Anders Tapola syntyi 29. päivänä maaliskuuta 1895 Lempäälän Kuokkalassa tilanomistaja Kustaa Eevert Tapolan ja tämän puolison Matildan kymmenestä lapsesta kahdeksantena. Isä, Kustaa Eevert, oli syntyjään Näsärö, mutta hän oli mennyt 33-vuotiaana, vuonna 1881 naimisiin Tapolan tilan kuusitoistavuotiaan tyttären kanssa ja ottanut nimen Tapola. Ensimmäinen lapsi, Maria, syntyi ennen kuin Matilda-äiti ehti täyttää seitsemäätoista. Kustaa Eevert sai appensa Lempäälän Kuokkalassa sijainneen noin 90 hehtaarin Tapolan ratsutilan haltuunsa kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1891, ja liitti siihen ostamansa 85 hehtaarin suuruisen Hupakan tilan. Näin tilasta tuli kohtalaisen suuri.

Näsärön suku on lähtöisin Lempäälän Jokipohjan kylän Tupalan talosta ja sen kantaisänä pidetään 1600-luvun alkupuolella elänyttä Yrjö Antinpoika Tupalaa. Jokipohjasta suku siirtyi Lahdenkylään Näsärölle, jonka ensimmäinen isäntä oli Jaakko Näsärö. Näsärön tila sijaitsi kauniilla paikalla Kirkkoselän lahden rannalla ja nimi merkitseekin niemenrauhaa.

Kustaa Eevert, kuten myös hänen isänsä Antti Kustaa Näsärö, oli lautamies. Antti Näsärö oli Lempäälän Lahdenkylän Näsärön tilan omistaja. Hän oli myös kuudennusmies, seurakuntansa luottamusmies, uskonnollinen kórtiläinen ja sai herastuomarin arvon.

Antti Näsärö oli ilmeisen harkitseva ja viisas mies. Kustaa Eevert kertoi myöhemmin Kustaa-pojalleen, että perheellä ei ollut nälkävuosinakaan 1860-luvulla puutetta ruoasta. He saivat pahimpanakin vuonna sadon, koska hänen isänsä kylvi varhaiskeväänä huhtikuussa, kun taas ne, jotka odottivat varsinaista kevättä, myöhästyivät, sillä syksyllä tuli aikainen talvi.

Kustaa Eevert oli ruumiinrakenteeltaan lyhyehkö ja vanterra, kuten suvun miehet yleensä. Poikkeuksen teki Kustaa Anders, joka oli pitkä ja pysyi hoikkana vanhuuteen saakka. Kustaa Eevertin kerrotaan olleen niin vahva, että kun hän toi peltotöissä olevalle väelleen sahtia, hän seisoi kärryillä sahtitonkat molemmissa käsissä ja hevosen ohjakset hampaissa.

Eräs kertomus Kustaa Eevertistä on ajalta, jolloin punaisten ja valkoisten jakautumista alkoi olla havaittavissa. Lempäälän suojeluskunnan historiikista ilmenee, että samoihin aikoihin käynnistyi paikallisen suojeluskunnan suunnittelu.¹ Hupakan tilalla oli renkimies ollut pärekattoa tekemässä. Oli eletty lakkojen eli "lahkoon" aikoja.² Renki oli huutanut Kustaa Eevertille: "Nyt on lahkoon ajat ja Hupakan tila on kohta minun". Tähän Kustaa Eevert oli vastannut: "Ville, tule heti alas". Sitten oli valjastettu hevonen, ja Ville oli viety pois.

Kustaa Eevertin lapset eivät jatkaneet kotitilan viljelyä, ja se myytiin vuonna 1917 professori Iivari Leiviskälle ja valtioneuvos Kivelle. Leiviskä ja Kivi ilmoittivat perustavansa tilalle koulutilan, mutta myivätkin sen edelleen. Kustaa Eevert erotti itselleen pienen, vähän yli kuuden hehtaarin suuruisen Mäki-nimisen tilan, jonne hän puolisonsa kanssa siirtyi asumaan. Hyvässä viljelyksessä olleen Tapolan tilan myyntiin vaikuttivat myös Kustaa Eevertin ikä sekä silloiset levottomat olot,

varsinkin työvoimaolojen vaikeudet. Kustaa Eevert eli aikaisin vanhentunutta puolisoaan kymmenen vuotta kauemmin ja kuoli marraskuussa 1936.

Kustaa Andersin äiti, Matilda Tapola, oli syntyjään Sääksmäen Bergmaneja. Alkujaan Bergman-suku oli Baltiasta.³ Matildan vanhemmat olivat ratsutilallinen Kustaa Kustaanpoika Tapola ja Kustaava Heikintytär. Kustaa Kustaanpoika syntyi Gustaf Gustafsson Bergmanina jouluaattona vuonna 1823 Sääksmäellä Häkärlässä, jossa hänen isänsä oli rusthollari. Perhe muutti vuonna 1845 Lempäälään isän ryhtyessä tilalliseksi Kuokkalan Tapolaan.

Bergmanien esi-isiä on selvitetty aina 1200-luvulle taaksepäin, jolloin suku eli Liivinmaalla ja Virossa. Bergman-suvun aatelisvaakuna oli aikoinaan sijoitettuna Sääksmäen kirkkoon, josta se siirrettiin Helsinkiin Kansallismuseoon (vaakuna n:o 40).

Matilda-äidistään Kustaa Anders antoi lempeän kuvan. Äiti vanheni varhain ja ilmeisesti hänellä oli sydänvaivoja. Hän eli raskaan elämän: synnytti alkeellisissa oloissa kymmenen lasta ja hoiti suuren talon emännyyden. Matilda kuoli vain 60-vuotiaana sairastettuaan lyhyen kuumetaudin, joka rasitti heikkoa sydäntä. Vielä kotona asuva nuorin tytär, Kaisa, kirjoitti Kustaalle toivoen tämän tulevan katsomaan äitiään.⁴ Matilda ei itse uskonut enää paranevansa. Kustaa ei ehtinyt nähdä äitiään elossa, sillä jo seuraavana päivänä tuli sähke Aaku-veljeltä: "Äiti nukkui 11/1 klo 6 aamulla."⁵ Kaisan tapahtunutta selvittävä kirje tuli muutamaa päivää myöhemmin.⁶

Kustaa Andersin syntyessä hänen äitinsä täytti kolmekymmentä vuotta. Siihen saakka Matilda oli synnyttänyt lapsen vähintään joka toinen vuosi. Kustaa Andersin jälkeen tuli kuitenkin melkein seitsemän vuoden

mittainen tauko, kunnes seuraava lapsi, Saara Aurora, syntyi. Matilda saattoi ensimmäistä kertaa keskittyä pienimpään lapseensa rauhassa ennen uutta raskautta ja vauvaa. Ehkä tämä osaltaan vaikutti siihen, että Kustaa Andersista tuli hänen lempipoikansa. Sukukirjaan Kustaa Anders on kirjoittanut sivuhuomautuksen: "Äidin ollessa lapsivuoteessa opin hänen opettaissaan lukemaan. Synnyin muuten äitini 30-vuotispäivänä ja isäni äidin syntymäpäivänä."

Kustaa Andersin sisarusarjaan kuuluivat Maria Kustaava, Iida Maria, Kustaa Aukusti eli Aaku, Johannes Anders, Kaarle Eevert, Johannes Konstantin, Aurora Matilda, Saara Aurora ja Katri Matilda eli Kaisa. Lapsista kolme kuoli pienenä: Johannes Anders puolivuotiaana, Aurora Matilda kuusivuotiaana ja Saara Aurora neljävuotiaana "pytinkin" tulipalossa vuonna 1906.⁷ Tulipalon syttyessä Saara Aurora oli pytingissä päiväunilla mummon kanssa muun väen ollessa peltotöissä. Tapahtuma oli suuri järkytys yksitoistavuotiaalle Kustaa Andersille, joka ei pystynyt pelastamaan pikkusiskoaan. Kustaa Anders ei juuri puhunut tapahtumasta jälkeenpäin, mutta hän oli aina myöhemmin hyvin varovainen ja tarkka tapaturmien ja tulen käsittelyn suhteen.

Kustaa Andersille oli lapsuudessa sisaruksista läheisin - Saara Auroran lisäksi - neljä vuotta vanhempi veli, Johannes Konstantin. Johannes kuoli syöpään vain kolmikymmenvuotiaana vuonna 1921. Hänen puolisonsa, ison lempääläläisen Heikkilän talon tytär Hilja Maria Heikkilä, oli kuollut jo edellisenä vuonna. Heillä oli yksi poika, Arvo Johannes, jota kutsuttiin Jussiksi. Vanhemmilleen erittäin tärkeä Jussi syntyi Lempäälässä äitinsä kotitalossa vuonna 1916. Vanhempien kuoleman jälkeen isovanhemmat kasvattivat Jussin. Hän tuli

ylioppilaaksi Tampereen klassillisesta lyseosta – kuten myös Kustaa Anders ja hänen sisarustensa lapset. Jussi oli RUK:ssa Haminassa samaan aikaan kun Kustaa oli siellä johtajana. Talvisodan alkaessa Jussi oli vänrikki ja kaatui Tolvajärven taistelussa 14.12.1939, ja siten sukuhaara loppui. Kustalle erittäin rakkaan veljenpojan kuolema oli raskas suru. Hänen tapansa käsitellä asiaa oli osaltaan se, että hän teetti Jussin kaatumiseen liittyvistä olosuhteista selvityksen karttoineen.⁸

Kustaan sisarista vanhin, Maria, meni naimisiin Vesilahden Viskarin tilallisen Frans Näsärön kanssa. Seuraavan sisarista, Iidan, puoliso oli rataavartija Hjalmar Dahl. Dahl jäi veturin alle Tampereen pommitusten aikana syyskuussa 1942. Myös toinen Iidan pojista kuoli pommituksissa. Iidan lapset ottivat nimekseen Hannuksela. Lapsista Tauno kävi kadettikoulua ja siirrettiin komppanian päälliköksi Karjalan kannakselle, missä hän kaatui kesällä 1944. Kustaan nuorin sisar, Kaisa, meni naimisiin lempääläläisen maanviljelijän Viljo Jaran kanssa.

Vanhin Kustaan veljistä, Kustaa Aukusti, jota kutsuttiin Aakuksi, oli Mottisen tilan isäntä. Hän avioitui tilan tyttären, Katariinan (Katri), kanssa ja osti tilan apeltaan. Aikuisena, aina vanhuuteen saakka, Kustaa Anders oli läheinen kymmenen vuotta vanhemman veljensä kanssa ja tapasi tätä säännöllisesti, samoin kuin muitakin sukulaisiaan Lempäälässä. Nuoruudessa veljekset urheilivat yhdessä ja Eevert-isä kannusti heitä. Aaku, Johannes ja Kustaa juoksivat viestiä, 400:aa ja 800:aa metriä. Sanottiin jopa, että ”siinä oli Lempäälän Kolehmaisen veljekset”. Aaku oli paras pitkillä matkoilla, Hannes keskipitkillä ja Kustaa lyhyillä. Kustaa juoksi koulupoikana jopa Tampereen piirin ennätyksen koulujenvälisissä 400 metrin kilpailuissa.⁹

Toiseksi vanhin veli, Kaarle Eevert eli Kalle, oli lähellä sosialisteja ja punaisia. Hän sai sosialistisia ajatuksia Yhdysvalloissa, missä hän oli viisi vuotta mainarina. Kalle palasi Suomeen vuonna 1914, meni naimisiin lempääläläisen maanviljelijän tyttären kanssa ja asettui Tampereelle, missä hän omisti talon ja työskenteli hevosajurina. Kalle ilmeisesti liittyi punaisiin, ehkä hevostiehenä. Kerrotaan, että Kustaa Anders olisi auttanut veljeään tämän jouduttua vankileirille Lahden Hennalaan. Vapaussodan jälkeen Kallella oli vakinainen työ kuorma-ajurina Pyynikki-oluen tehtaiden omistajattaren, kauppaneuvos Roosa Sandelinin palveluksessa.

Kallella oli kaksi poikaa, Eero ja Maunu, jotka puolestaan olivat selvästi oikeistolaisia ja kuuluivat Lempäälän suojeluskuntaan kuten muutkin suvun miehet. Maunu toimi sota-aikaan päämajan valvontaosaston autonkuljettajana Mäntyharjulla ja kuljetti muun muassa tiedustelu- ja vastavakoilu-upseereita.

KOULU JA OPISKELU

Kustaa osasi lukea mennessään kouluun ja pärjäsi siellä ilmeisen hyvin, sillä Lempoisten kansakoulun opettajat Oskari ja Augusta Havas ehdottivat vanhemmille, että poika kannattaa panna oppikouluun. Kustaa olikin sisaruksista ainoa, joka meni oppikouluun. Lempäälän maalaispitäjästä lähti vuosisadan alussa yleensäkin suhteellisen harva jatkamaan koulunkäyntiä kaupunkiin. Kustaa kävi pari ylimääräistä vuotta kansakoulua - ehkä Matilda-äiti ei halunnut hänen lähtevän pois kotoa kovin nuorena - ja aloitti Tampereen klassillisen lyseon vuonna 1908.

Kustaan itsenäistyminen ja irtaantuminen kodista tapahtui verrattain varhain, 13-vuotiaana. Oppikoululuokallaan Kustaa oli pari vuotta niin sanotun lukeneiston perheiden sekä kaupunkilaisten lapsia vanhempi. Tampereella Kustaa asui kortteerissa ilmeisesti useammassakin paikassa. Evästä hän sai mukaansa kotoa luontaistaloudesta. Kortteerikin maksettiin ainakin osittain ruokatarvikkeilla.

Kustaan hyvä lapsuudenystävä oli hänen kansakoulunopettajiensa poika, Wäinö Havas. Havaksen elämäkerrassa *Wäinö Havas - Hengen ja miekan mies*¹⁰ sekä teoksessa *Lempäälän Suojeluskunta*¹¹ kuvataan näitä kahta yhdistäneitä tapahtumia ja aatteita. Wäinö oli Kustaata kolme vuotta nuorempi ja kävi Tampereen suomalaista yhteiskoulua, missä hän oli toisen isoisäni Matti Schreckin¹² luokkatoveri. "Wäinö Havas oli erään arkkitehdin perheessä kuin konsanaan oma perheenjäsen Tampereella koulunkäynnin yhteydessä, ja tämän perheen Matti-niminen poika oli hänen parhaimpia koulutovereitaan."¹³

Myöhemmin Kustaa joutui tekemään raskaan palvelun ystävälleen. Kivijärven kirkkoherra, kansanedustaja Wäinö Havaksen kohtalona oli nimittäin kaatua jatkosodan hyökkäysvaiheessa kesällä 1941 komppanian päällikkönä Suojärvellä. Kustaa hoiti hänen ruumiinsa tuomisen kotipitäjän kirkkomaahan. Wäinö Havaksen Eino-veli, Kotkan poliisimestari, kirjoitti kirjeessään Kustaalle: "Erikoisesti kiitän sinua Wäinön ruumiin kotimultaan saannista, ja avustasi asian hyväksi."¹⁴

Tampereella Kustaalla oli hyviä koulukavereita ja hän oli toverikunnan puheenjohtaja. *Hälläpyörä-lehdessä* kerrottiin Kustaasta: "Eräs luokkatoveri oli kuollut, ja oltiin hautajaisissa. Haudalla oltiin epätietoisia, kuka tekee mitäkin." Silloin Kustaa oli ottanut seppeleen

käteensä, mennyt haudan ääreen, pitänyt puheen ja laskenut seppeleen.

Kustaan koulun, Tampereen klassillisen lyseon eli Clasun, maineikas ensimmäinen rehtori oli maisteri Kaarle Kustaa Jaakkola.¹⁵ Hänen ajattelunsa ja arvomaailmansa kulmakiviä olivat suomalaisuus, klassillisuus ja uskonnollisuus. Jaakkola halusi istuttaa oppilaidensa mieliin kristillisten periaatteiden ohella isänmaallista ja kansallista mieltä. Hän painotti toistuvasti, että mikään sivistys ei menesty eikä kestä ilman kansallista maaperää. Jaakkolalla oli myös vahvat omat kasvatuseriaatteensa. Hän ei halunnut tehdä numeroa pikkuasioista, vaan kannatti oppilaittensa oman arvostelukyvyn kehittämistä.

Kustaa mainitaan Clasun muisteluissa myös erään "skandaalin" yhteydessä. Vuoden 1916 ylioppilaskirjoitusten tenttikysymykset olivat nimittäin vuotaneet, ja niitä oli jaettu joillekin abiturienteille. Seuraukset olivat mittavat: Kouluylivaltuutuksesta lähetettiin tutkijat Tampereelle. Kustaan koko luokka joutui allekirjoittamaan vakuutuksen: "Vakuutan täten vapaasta tahdosta, itse puolestani pyhästi ja milloin hyvänsä myöhemminkin vaadittavan valan uhalla, ettei minulle ole tarjottu ylioppilaskirjoituksia ennen tänä keväänä, etten ole itse hankkinut enkä käyttänyt näitä tehtäviä, etten tunne ketään näin menetellyttä henkilöä, enkä ketään näiden välittäjää. Tampereella 18.4.1916."¹⁶

Kustaa oli koulussa ahkera ja pärjäsi kohtuullisesti. Ruotsin kieli tosin tuotti ongelmia, ja siinä Kustaa joutui parikin kertaa suorittamaan ehtolaiskuulustelut. Rehtori Jaakkolan¹⁷ kirjoittamassa koulun arvosanaluetelossa Kustaan päästötodistuksessa ruotsin numero on viisi, kun venäjä ja saksa ovat kahdeksan ja seitsemän ja latina peräti yhdeksän.¹⁸ Urheilussa ja voimistelussa Kustaa

pärjäsi aina hyvin ja koulunumero oli yhdeksän. Vuonna 1910 Clasuun perustettiin partiojärjestö, jonka aktiivisena jäsenenä Kustaa toimi kunnes partio ”valtiolle vaarallisena toimintana” pian lakkautettiin.

Clasun satavuotishistoriikissa mainitaan, että jo ”kouluaikana Tapola oli varma lääkärinurasta”.¹⁹ Lääkärin ammatti oli Kustaalle hyvin varhain muodostunut kutsumustyöksi. Kustaa tuli keväällä 1916 ylioppilaaksi ”kiittäen hyväksytyillä” tiedoilla. Hänet merkittiin Keisarillisen Suomen Aleksanterin-Yliopiston opiskelijaksi ja Hämäläis-Osakuntaan kuuluvaksi 25. syyskuuta samana vuonna.

Kustaa aloitti lääketieteen opinnot fyysis-matemaattisessa tiedekunnassa. Opintokirjan mukaan hän suoritti useita kursseja hyvällä menestyksellä. Lääketieteen opiskelu synnytti kestäviä, läpi elämän jatkuneita ystävyysuhteita, tällaisia olivat esimerkiksi suhteet professori Pauli Soisaloon ja Sven Donneriin. Kustaa oli myös aina kiinnostunut lääketieteellisistä kysymyksistä ja mielen ja ruumiin tasapainoisesta hoitamisesta.

Kustaa ei ilmeisesti koskaan edes harkinnut jääkärikoulutukseen lähtemistä. Suurimman värväyksen aikoihin syksyllä 1915 Kustaa oli vielä koulussa. Lisäksi jo helmikuusta 1916 alkaen suomalaisille nuorille miehille (19–35-vuotiaille) ei edes myönnetty ulkomaanpassia. Täydennys jääkärikoulutukseen käytännöllisesti katsoen tyrehtyi kesällä 1916, ja Saksasta tulikin joukko värväreitä. Lähtijöitä tosin senkin jälkeen vielä oli, mutta hankala ja vaarallinen reitti kulki Pohjois-Suomesta Ruotsin kautta.

SUOJELUSKUNTA JA VIMPELIN SOTAKOULU

Wäinö Havaksen vanhemmilla – Oskari-isällä ja Augusta-äidillä – oli suuri henkinen vaikutus oppilaisiinsa ja yleensä lempääläläisiin. Heiltä tuli myös Kustalle isänmaallisia vaikutteita. Kustaan koulu ja varsinkin sen rehtori Jaakkola oli toinen isänmaallista ajattelua herättävä vaikuttaja.

Ensimmäinen kokous Lempäälän suojeluskunnan perustamisasiassa pidettiin Kuokkalankylän Hakkarin talossa lokakuun 7. päivänä 1917. Kokoukseen saapui noin 20 henkeä, joukossa myös kolme työväen edustajaa, koska haluttiin myös työväkeä mukaan. Wäinö Havas oli innolla kiertänyt pitäjää hankkimassa kannattajia ja alusti perustamisasian. Kun asiasta alettiin keskustella, poistui paikalta kaksi sosialistien edustajaa. He sanoivat: ”Emme tahdo olla missään tekemisissä herrojen kanssa. Hyvästi herrat!”²⁰

Lempäälän suojeluskunta perustettiin 15. lokakuuta 1917. Suojeluskunnan historiikin mukaan heti alussa mukana olivat ylioppilaat Kustaa Tapola ja Wäinö Havas, joiden välillä ensimmäiset keskustelut perustamisesta käytiin. Wäinö Havas kertoi itse asian näin: ”Suojeluskunnan perustaminen johtui lopullisesti niistä keskusteluista, jotka allekirjoittaneella oli silloisen ylioppilaan Kustaa Tapolan (nyk. yleisesikuntamajuri) kanssa.”²¹ Mukaan liittyi vielä samoihin aikoihin Kustaan vanhin veli Aukusti.²²

Suojeluskuntalaiset hankkivat aseita ja pitivät harjoituksia. Alussa perustamiseen ei ehkä niinkään vaikuttanut ajatus Suomen itsenäistymisestä, vaan päämääränä oli – kuten nimikin ilmaisee – ensisijaisesti yleisen järjestyksen ylläpitäminen. Suojeluskuntien syntyyn vaikuttivat myös punakaartien perustaminen ja erilaisten yhteiskunnallisten levottomuuksien

esiintyminen, joiden takia yleinen epävarmuus maassa kasvoi.

Syksyllä 1917 Kustaa oli mukana suojeluskuntain perustamispuuhissa kotipitäjänsä lisäksi myös muualla Hämeessä ja Satakunnassa sekä Helsingissä. Tämä synnytti ystävyyssuhteita, ja monet lähtivät Vimpelin sotakouluun hänen kanssaan. Kustaa toimi lääketieteen opiskelijaksi aktiivisesti suojeluskuntaasioissa. Ilmeisesti mukana oli myös Oskari Havaksen vaikutusta, sillä kotona hämäläisisä ei varmaankaan pitänyt isänmaallisia puheita.

Sotakorkeakoulun historianopettajana toimineen professori Einar W. Juvan kirjeessä viitataan tapaamiseen Kustaan kanssa.

Juva pyytää Kustaata kirjoittamaan vuosien 1917 ja 1918 tapahtumista ja kokemuksista, koska ne Juvan keskusteltua hänen kanssaan olivat tuntuneet niin mielenkiintoisilta ja jännittävilä.²³ Vaiheista ei kuitenkaan ole löytynyt tai säilynyt mitään Kustaan myöhemmin kirjoittamaa tekstiä.

Sota-arkistossa on sen sijaan Kustaan ilmeisesti heti tuoreeltaan vuonna 1918 kirjoittama kertomus. Se on kirjoitettu (nyt jo kellastuneelle) ruutupaperille lyijykynällä. Siinä Kustaa kertoo omista kokemuksistaan kesällä 1917. Tekstin alku viittaa mahdolliseen jatkoon, joka käsittelisi vapaussodan taisteluita: "Ennen varsinaisten sotatointen kuvaamista lienee paikallaan kertoa muutamista tapahtumista vuoden 1917 aikana keskittymällä pääasiassa sellaisten tapahtumain selostamiseen, joita ei aikaisemmin ole - ainakaan mitä yksityiskohtiin tulee - julkisuudessa käsitelty."²⁴

Kustaan päiväämätön kertomus koskee aikaa, jolloin "Venäjän kevätvallankumouksen aiheuttama hälinä" Helsingissä ylioppilaiden keskuudessa on hiljentynyt ja

maaseudulta alkaa kantautua tietoja levottomuuksista ja lakkoiluista "kauratouon aikaan". Kertomuksensa mukaan Kustaa lähti kotiinsa katsomaan tilannetta ja auttamaan tarvittaessa. Kun kotipitäjässä osoittautuikin olevan rauhallista, hän ystävänsä pyynnöstä lähti Mouhijärvelle Selkeen kartanoon. Siellä hän ystävänsä kanssa auttoi kylvötoissa talon isäntää ja poikaa. Pellolle saapui myös joukko lakkolaisia, jotka käskivät heitä lopettamaan työt ja poistumaan. Kun käskyjä ei noudatettu, olivat miehet hyökänneet kimppuun.

Sama toistui seuraavana päivänä, mutta nyt joukko käsitti jo nelisenkymmentä miestä ja mukana oli ilmeisesti tukkilaisia läheiseltä joelta. Kustaata pahoinpideltiin - häntä muun muassa lyötiin päähän niin, että hänelle jäi pysyvä arpi päänahkaan. (Loppukesästä 1917 Helsingissä otetuissa valokuvissa Kustaalla on side päänsä ympärillä.) Hänen ylioppilaslakkinsa turmeltiin, lyyra revittiin irti ja pistettiin hänen niskaansa. Ylioppilaslakista Kustaa kirjoittaa: "Minulla kuten muillakin ylioppilailla oli ylioppilaslakki päässä - ehkä nuoruuden harkitsemattomana uhmailuna, ei sprettailuna."²⁵

Kustaan kuvaamat tapahtumat johtivat oikeudenkäyntiin: "Lakkorettelöiden loppuselvitys suoritettiin saman vuoden elokuussa Karkun käräjillä. Koska kesän kuluessa oli kuulunut huhuja siitä, että lakkolaiset aikovat väkivalloin pakottaa oikeuden tekemään heidän mieleisensä päätöksen, ryhdyttiin lähipitäjissä tavallaan suojeluskuntien perustamiseen ja kokoamiseen ja niin saapuikin käräjäpäivää edeltävänä päivänä muistaakseni 300 tai 400 miestä." Tilanne pysyi hallinnassa ja Kustaa toteaa: "Varovaisuustoimenpiteet olivat olleet riittävät ja joukkomme päättävän rauhallinen, melkein pä sanaton."²⁶

Loppupäätelmänä Kustaa kirjoittaa, että levottomuuksilla oli se hyvä puoli, että suojeluskuntien tarve ymmärrettiin ja niitä alettiin perustaa. Tähän liittyen hän vielä kuvaa erään perustamistapauksen: "Erään ylioppilastoverini kanssa olimme päättäneet kutsua kokoon erään pitäjän suojeluskunnan perustavan kokouksen. Olin levittänyt kutsun mielestäni vain varmoille henkilöille, mutta mainittu toverini sanoi takaavansa eräät paikkakunnan sosiaalidemokraattien päämiehet ja halusi kutsua heidät kokoukseen. Sovimme niin tehtäväksi. Kun kokouksen yhteiskunnan järjestyksen ylläpitoon ja venäläisen sotaväen poistamiseen tähtäävä tarkoitus oli selostettu, nousi mainituista yksi puhumaan ja sanoi huomaavansa mikä tarkoitus meillä oli ja että se ei sovi heille joten he poistuvat. Niin he sitten lähtivät. Ikään kuin aavistuksesta mekin menimme vähän aikaa keskusteltuamme ulos samaan aikaan kuin ko. kylään majoitettuja venäläisiä sotilaita alkoi saapua. Näin päättyi tämä suojeluskunnan varomaton perustamispuuha."²⁷

Ajan haasteet veivät Kustaan mukanaan ja lääketieteen opiskelut alkoivat jäädä taka-alalle syksyllä 1917, vaikka hän olikin edistynyt hyvin. Opintokirjan mukaan hän oli suorittanut kursseja "ahkerasti ja menestyksellä". Vielä kesällä Kustaa oli osallistunut luennoille ja "zootomisen laitoksen" preparointiharjoituksiin Turun kesäyliopistossa. Viimeisen kerran hän ilmoittautui Aleksanterin-Yliopistoon 21.1.1918, mutta osallistui vain yhdelle kemian töiden kurssille.

Joulukuussa vuonna 1917 aloitti toimintansa Vimpelin sotakoulu, alun perin ylioppilaille suunniteltu lomakurssi sotilasohjaajien valmentamiseksi suojeluskunnille. Kurssi kesti vain 17 päivää, mutta jo sen toimeenpano ja onnistuminen koettiin erittäin merkityksellisinä. Jääkäri liikkeeseen uskottiin, mutta monien mielestä myös

kotimaassa täytyi valmistautua aktiiviseen toimintaan. Suomessa oli edelleen sijoitettuna kymmeniätuhansia venäläisiä sotilaita sekä tehokas venäläinen santarmilaitos.²⁸

Kustaa oli tullut kotiinsa Lempäälään joululomalle ja sai eräänä päivänä joulun alla ohjeet, että määrättynä aikana piti ilmoittautua Kauhavan asemalla. Merkinä oli "toinen rukkanen poikkipäin vasemmassa kädessä". Sotakoulun toiminta pyrittiin pitämään salaisena ja sijoituspaikkakin siirrettiin viime hetkellä Vimpeliin.

Vimpelin sotakoulun johtajana toimi kenraalimajuri Paul von Gerich, Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin päällikkö, joka oli ollut Venäjän armeijassa. Kaikki opettajat olivat Saksassa koulutettuja jääkäreitä, joita oli jo syksyn mittaan saapunut kotimaahan erikoistehtäviin. Näitä olivat muun muassa Paavo Talvela, Arne Sihvo, Juho Heiskanen ja Kaarlo Viljanen, jotka kaikki ylenivät myöhemmin kenraaleiksi. Taisteluopetuksessa käytettiin Saksasta saatuja venäläisiä sotasaaliskivääreitä, saksalaisia varsikäsikranaatteja ja paria konekivääriä.²⁹

Yleisesikuntaeversti, kunniatohtori K. J. Mikola kirjoitti Vimpelin sotakoulun 60-vuotisjuhlan johdosta lehtiartikkelissaan: "Joulukuun 28. 1917 alkoi syrjäisessä Vimpelin pitäjässä Pohjanmaalla alkujaan ylioppilaille suunniteltu sotilasohjaajakurssi. Maamme itsenäistymiseen johtanut kansallinen herääminen ja piilevä valmius varautua myös aseelliseen toimintaan toivat Vimpeliin vapaaehtoisia kaikista yhteiskuntapiireistä. Kurssi päättyi sotaharjoitukseen tammikuun 12.1918, ja jo pari viikkoa myöhemmin jouduttiin saatua oppia soveltamaan tositilanteeseen."³⁰

Vimpelin sotakouluun oli kaavailtu alun perin 70 oppilasta, mutta määrä paisui kahdeksisadaksi, joista muodostettiin kaksi komppaniaa. Kustaa kuului 1.

komppaniaan ja toimi ryhmänjohtajana (6.1. hänet ylennettiin aliupseeriksi). Vimpelin sotakoulun kävijöissä oli paljon lääkäreiksi (kuten Kustaan hyvä ystävä, professori Sven Donner) ja insinööreiksi opiskelevia sekä monia tulevia yhteiskunnallisia vaikuttajia kuten ministeri Eljas Erkko.

Oppilaissa oli myös tulevaisuudessa sotilasuralla menestyviä miehiä. Samassa artikkelissa Mikola kirjoittaa heistä: "Pisimmälle ennätti oppilas Kustaa Tapola, joka oli ollut huhtikuun lopulla 1918 usean komppanian vahvuisen taisteluosaston johtajana ja yleni sotilasuransa päätteeksi jalkaväenkenraalin arvoon saakka."³¹

II Ensimmäinen sota ja sotilasuran alku

VAPAUSSODASSA

Vimpelin Sotakoulun päätyttyä tammikuussa 1918 Kustaa määrättiin Helsinkiin. Hän koulutti suojeluskuntalaisia ylioppilaskunnassa, osakunnissa, Polyteekissä (Teknillinen korkeakoulu) sekä Helsingin suojeluskunnassa. Sodan alla suojeluskuntia oli 423 kunnassa ja punakaarteja 375 kunnassa. Kustaa johti senaattorien paon järjestelyä Helsingissä tammikuun lopulla.³²

Punakaartilaiset suorittivat etsintöjä pääkaupungissa pidättääkseen hallituksen jäsenet. Svinhufvud ja useimmat senaattorit olivat päättäneet pysyä Helsingissä mahdollisimman kauan. Tilanteen käydessä vaaralliseksi Svinhufvud määräsi 25. tammikuuta kolme senaattoria (Renvall, Frey ja Pehkonen) lähtemään Vaasaan, missä nämä voisivat muodostaa päätösvaltaisen hallitusvaliokunnan.³³ Vaasaan siirtynyt senaatin osa julisti suojeluskunnat hallituksen joukoiksi.

Senaattorit Renvall, Frey ja Pehkonen lähtivät Helsingistä junalla aivan viime hetkellä. Tampereella punakaartilaiset olivat jo ottaneet rautatien ja aseman hallintaansa. Niinpä Kustaa järjesti, että senaattorit jäivätkin junasta pois Lempäälässä, mistä heidät kuljetettiin hevoskyydillä Tampereen ohi Kangasalle. Sieltä matka saattoi jatkua Vaasaan.³⁴